

Şahmar Məmmədov

**Azərbaycan Respublikası Vəkillər
Kollegiyasının və Vəkillərin İntizam
Komissiyasının üzvü**

**VƏKİLİN NÜFUZU ONUN ŞƏXSİ, MƏNƏVİ VƏ
İŞGÜZAR KEYFİYYƏTLƏRİNDƏN
BİRBAŞA ASILIDIR**

İlk əvvəl “Azərbaycan Vəkili” jurnalının nəşr olunması ilə əlaqədar olaraq onun kollektivini və bütün vəkil həmkarlarımı təbrik edirəm. İnanıram ki, bu uğurlu layihənin həyata keçirilməsi Azərbaycanda vəkilliyin daha da inkişaf etdirilməsində öz töhfəsini vermiş olacaq.

Mən bu yazı ilə vəkillərin davranış qaydaları haqqında öz fikirlərimi bölüşmək istərdim. Bəlkə də belə bir mövzuya toxunaraq fikirlərimi bildirməyimin özü yaşca məndən böyük, təcrübəli vəkillərin yanında müəyyən davranış qaydalarına ziddir. Lakin bununla mən hörmətli həmkarlarıma davranış qaydalarını öyrətmək fikrindən tamamilə uzağam. Sadəcə, davranış qaydaları haqqında öz düşüncələrimi bölüşmək istərdim və bundan sonra da bir çox təcrübəli vəkillərdən çox şeylər öyrənməli olduğum görünəndir.

Ümumiyyətlə, qədim zamanlardan hal-hazıra kimi insanlar arasında münasibətlər müəyyən davranış qaydaları ilə tənzimlənmiş və tənzimlənməkdə davam edir. İşgüzar, xidməti və digər bütün münasibətlər davranış qaydaları ilə tənzimlənir. Bu davranış qaydalarının əksər hissəsi müəyyən aktlardan, digər hissəsi isə insanlar arasında təşəkkül tapan qaydalardan ibarətdir. İnkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi Azərbaycanda da əksər peşə sahiblərinin davranış qaydaları mövcuddur. Bura hakimlərin, prokurorluq, ədliyyə işçilərinin və digər çoxsaylı peşə sahiblərinin davranış qaydaları ilə bərabər, “Vəkillərin davranış qaydaları haqqında” Əsasnamə də daxildir. Cəmiyyətdə əksər peşə sahibləri belə hesab edirlər ki, onların seçdikləri peşlər ən çətin peşələrdən biridir və onların gün ərzində öz vəzifələrini yerinə yetirmələri fiziki və ya zehni yorğunluğa səbəb olur. Bu peşə sahiblərinin sırasına insanların formalaşmasında müstəsna xidmətləri olan müəllimləri, insanlara şəfa verən həkimləri, qanunun keşiyində duran hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşlarını və digərlərini aid etmək olar. Biz vəkillər də belə hesab edirik ki, bizim seçdiyimiz peşə daha çətin və daha məsuliyyətlidir. Belə ki, biz vəkillərin gün ərzində təmasda olduğu insanların əksəriyyəti müəyyən problemlərlə üz-üzə qalaraq hüquqi yardım almaq üçün bizi ümid yeri bilərək müraciət edən şəxslərdir. Bir qrup insanlar azadlığını itirdiyi halda digər qrup insanlar doğmalarını, əzizlərini itirir, başqa bir qrup insanlar isə hər hansı bir hərəkət və ya hərəkətsizlik nəticəsində maddi və mənəvi zərər almış şəxslər olurlar. Şübhəsiz ki, müxtəlif problemlərlə üz-üzə qalan şəxslərin əhatəsində vəkillərin işinin çətinliyinin nədən ibarət olması bu sətirləri oxuyan hər bir vəkilə məlumdur. Peşə fəaliyyəti ilə əlaqədar olaraq vəkil tərəfindən həyata keçirilən hüquqi yardımın keyfiyyəti nə qədər yüksək olsa da, digər tərəf əksər hallarda buna fərqli münasibət göstərir. Müdafiə etdiyi şəxs vəkili ədalətli, vicdanlı biri hesab etdiyi halda, qarşı tərəf bunun əksini düşünür. Məhz buna görə də, vəkillər bəzi hallarda auditoriyada əyləşən şəxslərin aqressiv münasibətləri ilə rastlaşmalı olurlar. Lakin buna baxmayaraq, hər bir vəkil öz nəzakəti, təkmini və digər müsbət xüsusiyyətləri ilə fərqlənməli və hər bir şəxsə qarşı davranış qaydaları çərçivəsində münasibət göstərməlidir.

Bununla əlaqədar bütün vəkilər “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu (bundan sonra qanun) ilə yanaşı “Vəkillərin davranışı haqqında” Əsasnaməni (bundan sonra əsasnamə) də mükəmməl bilməli və icra etməlidirlər.

Belə ki, “Vəkil və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 18-ci maddəsində vəkil etikasını öz əksini tapmışdır. Həmin maddədə qeyd edilmişdir ki, vəkil peşə fəaliyyətini həyata keçirərkən bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada öz vəzifələrini mükəmməl icra etməli, vəkil sirrindən özünün şəxsi və başqalarının tamahkarlıq və digər məqsədləri üçün istifadə etməməli, hüquq müdafiə fəaliyyəti ilə bir araya sığmayan hərəkətlərə, qanunsuz hərəkətlərin törədilməsinə çağırışlara, insanın şərəf və ləyaqətini alçaldan kobud, təhqiramiz hərəkətlərə və sözlərə yol verməməli, məhkəmə iclasında hakimə mane olmamalı, iclasda çıxış edənlərin sözlərini kəsməməli, iclasın iş qaydasını pozmamalı və Vəkillər Kollegiyasının Ümumi yığıncağı tərəfindən qəbul olunmuş “Vəkillərin davranış qaydaları haqqında” Əsasnamə ilə müəyyən edilmiş vəkil etikasının digər tələblərinə riayət etməlidir.

Bundan başqa, 08 dekabr 2013-cü il tarixdə Vəkillər Kollegiyasının ümumi yığıncağı tərəfindən “Vəkillərin davranış qaydaları haqqında” Əsasnamə qəbul edilmişdir. Bu Əsasnamə vəkillər üçün davranış qaydalarını, prinsiplərini və onlara əməl edilməsi ilə bağlı hüquqi mexanizmləri müəyyən edir. Əsasnamə 2 fəsil və 16 maddədən ibarətdir. 1-ci fəsil 1 - 4-cü maddələr daxil olmaqla Əsasnamənin əhatə dairəsini, məqsədlərini və xidməti davranışların hüquqi tənzimlənməsini əhatə edir. II fəsil isə 4 - 16 maddələr daxil olmaqla davranış qaydalarını əhatə edir.

Düzdür, davranış qaydası dedikdə ilk növbədə insanın gözünün qarşısında müəyyən etik qaydalar canlanır. Nəzərə almaq lazımdır ki, Əsasnaməyə etik qaydalar daxil olsa da, o, yalnız etik qaydalardan ibarət deyildir. Belə ki, sənəddə etik davranış qaydaları ilə yanaşı, vəkil tərəfindən həyata keçirilən hüquqi yardımın keyfiyyətini təmin edən müddələrə də geniş yer ayrılmışdır. Həmin müddəalar vəkilin üzərinə düşən öhdəliklərin layiqincə yerinə yetirilməsini təmin edir. Buna Əsasnamədə nəzərdə tutulmuş vicdanlı davranış, peşəkarlıq və fərdi məsuliyyətin artırılması, loyallıq, ictimai etimad, insanların hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarına, şərəf və ləyaqətinə və işgüzar nüfuzuna hörmət edilməsi, hüquqi şəxslərin işgüzar nüfuzuna hörmət, qərəzsizlik, maddi və qeyri-maddi nemətlərin, imtiyazların və ya güzəştlərin əldə edilməsinə yol verilməməsi, məlumatlardan istifadə kimi davranış qaydalarını misal göstərmək olar.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində xidmətləri olan hər bir vəkilin nüfuzu onun şəxsi, mənəvi və işgüzar keyfiyyətlərindən, insanlarla ünsiyyət yaratmaq, onların inam və etibarını qazanmaq bacarığından birbaşa asılıdır. “Vəkillərin davranış qaydaları haqqında” Əsasnamə vəkilin cəmiyyət tərəfindən qəbul olunmuş müəyyən meyarlara cavab verməsini, mənəvi-əxlaqi və mədəni davranış qaydalarına əməl etməsini ifadə edən müddəaları müəyyən edir. Həmçinin, həmin müddəalar vəkilin içdiyi anda sadıq qalmasını təmin edir.

Belə ki, vəkil andının mətnində qeyd edilmişdir ki, vəkil "Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına əməl etməyə, vəkil vəzifələrini müstəqil olaraq şərəflə və vicdanla yerinə yetirməyə, ədalətli və prinsipial olmağa, insan hüquq və azadlıqlarını mərdliklə və dönmədən müdafiə etməyə, peşə sirrini qorumağa borcludur. Düzdür, sual oluna bilər ki, andın mətni ilə Əsasnamə arasında hansı oxşarlıqlar ola bilər? Gəlin, ilk əvvəl Əsasnamənin 1.2-ci maddəsinə müraciət edək. Həmin maddədə göstərilmişdir ki, hər bir vəkil qanunun aliliyini, insan hüquqlarını, demokratik prinsipləri və yüksək davranış qaydalarını rəhbər tutaraq, bu Əsasnamənin müddəalarına əməl etməyə borcludur. Bundan başqa, Əsasnamənin 8.1-ci maddəsinə əsasən vəkillərin fəaliyyəti insanların hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarının təmin olunmasına və müdafiəsinə xidmət etməlidir. Digər müddələrə də nəzər yetirdikdə görmək olur ki, vəkilin içdiyi anda sadıq qalması Əsasnamənin müddəalarına onun tərəfindən mükəmməl olaraq riayət edilməsi ilə birbaşa əlaqəlidir.

Əsasnamədə qeyd edildiyi kimi onun məqsədləri vəkillərin və vəkil qurumlarının nüfuzunun, vəkil qurumları və vəkillərin fəaliyyətində səmərəliliyin artırılması, vətəndaşların vəkil qurumlarına və vəkillərə etimadının yüksəldilməsindən ibarətdir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında qanunun aliliyi, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması, demokratik prinsiplər kimi müddəalara geniş yer ayrılmışdır. Hər bir cəmiyyətin inkişafı qanunun aliliyinə dönmədən riayət etməkdən, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasından ibarətdir. İnsanların bir çox hüquqları ilə bərabər keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququ da vardır. Vətəndaşların keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin edilməsi biz vəkillərin üzərinə müəyyən məsuliyyət qoymuşdur. Bu vəzifənin öhdəsindən layiqincə gəlmək üçün hər bir vəkil yuxarıda qeyd edildiyi kimi davranış qaydalarına müəkkəmməl olaraq riayət etməlidir.

Əsasnamədə elə davranış qaydaları mövcuddur ki, bu davranış qaydalarına vəkillərlə yanaşı bütün vətəndaşlar tərəfindən riayət edilməlidir. Bura vəkilin vicdanlılıq nümunəsi olması, bütün şəxslərə münasibətdə nəzakətli, xeyirxah, diqqətli, səbirli olması və digərlərini göstərmək olar. Vəkil bu davranış qaydaları nəinki öz peşə borcunu yerinə yetirərkən, həmçinin, şəxsi həyatında da riayət etməlidirlər. Vəkil onun şərəfini, nüfuzunu ləkələyə biləcək hər hansı bir hərəkətə yol verməməlidir. Vicdan hər bir insana gözəl davranışı və düşüncəni deyən, sağlam mühakimə yürütməyinə kömək edən, səhvlə düzü bir-birindən ayıran mənəvi xüsusiyyətdir. Bu yerdə İngilis yazıçısı Mari Monteqyunun gözəl bir kəlamı yada düşür: "Vicdan ədalətin ən yaxşı vəkildir".

İnsanın nəzakətli olması onun alicənablığından xəbər verir. Hər bir vəkil ünsiyyətdə olduğu insanlarla yaşından, cinsindən, tutduğu mövqeyindən asılı olmayaraq kübar davranmalı və öz nəzakətli münasibəti ilə seçilməlidirlər. Qeyd etmək olar ki, nəzakətli və səbirli olmaq vəkilin öz peşə fəaliyyətində ən böyük silahıdır. Xeyirxahlıq yaxşılıq olmaqla bərabər insanlara qarşı olan bir humanizmdir. Xeyirxah olmaq üçün insan ilk növbədə mənəvi zəngin və böyük ürək sahibi olmalıdır. Məhz bütün bu mənəvi dəyərləri özündə birləşdirməyi bacarmış şəxs xeyirxah insan sayıla bilər. İnsan heç bir təmənnə güdmədən edə biləcəyi xeyirxah əməllərdən çəkinməməlidir. Göründüyü kimi, Əsasnamənin bu və ya digər müddəaları bütün vəkillərdən qeyd edilən müsbət mənəvi xüsusiyyətlərin mövcud olmasını tələb edir. Bir sözlə, Əsasnaməyə etdiyimiz bu qısa ekskursiya nəticəsində onu demək olar ki, Əsasnamə vəkildən müstəqil olmağı, peşə sirrini qorumağı, ədalətli olmağı, vəkillik fəaliyyətinin nüfuzunu artırmağı və digər amillərlə bərabər etik davranış qaydaları çərçivəsində keyfiyyətli hüquqi yardımı həyata keçirməyi tələb edir.

Yaddan çıxarmaq olmaz ki, vəkil tərəfindən davranış qaydalarının pozulması vəkilin intizam məsuliyyətinə cəlb olunması üçün əsas ola bilər. Əsasnamənin 14-cü maddəsinə əsasən davranış qaydalarının pozulması vəkilin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün əsasdır.

Mən həmçinin, Avropa Vəkillərinin Davranış Məcəlləsinə (bundan sonra Məcəllə) toxunmaq istərdim. Həmin Məcəllə Avropa Vəkilləri Kollegiyaları Assosiasiyası tərəfindən qəbul edilmişdir. Məcəllənin məqsədi vəkillərin beynəlxalq fəaliyyətinin Avropa Birliyi çərçivəsində inteqrasiyanın inkişaf etdirilməsi, ümumi davranış qaydalarının işlənilib hazırlanmasından və.s ibarətdir. Məcəllənin 1.3-cü bəndinə əsasən davranış qaydalarının milli səviyyədə gözdən keçirilməsi zamanı bu qaydaların nəzərə alınması, beləliklə də, peşə qaydalarının inkişaf edən miqyasda tətbiq olunması arzu edilir. Yəni, bu müddəadan da görsənir ki, Məcəllə Avropada fəaliyyət göstərən vəkil qurumları tərəfindən ümumi davranış qaydalarının işlənilib hazırlanmasını tələb edir. Lakin ümumi davranış qaydalarının hazırlanması sadə bir iş deyildir. Bunun üçün üçün digər ölkələrin vəkil qurumları ilə geniş müzakirələrə ehtiyac vardır. Qeyd edilən Məcəllə ilə "Vəkillərin Davranış qaydaları haqqında" Əsasnamə arasında müəyyən oxşar və fərqli cəhətlər vardır. Oxşar cəhətlər ondan ibarətdir ki, hər iki aktda vəkilin cəmiyyətdə rolu yüksək qiymətləndirilməklə onun üzərinə bir çox vəzifələr qoyulur. Bu vəzifəyə ilk növbədə peşə borcunun vicdanla yerinə yetirilməsi, müdafiənin bütünlüklə həyata keçirilməsi, müstəqillik, etimad, əxlaq, peşə sirri, vəkilliklə bir araya sığmayan fəaliyyətə yol verilməməsi və müştərilərin mənafeyi daxildir.

Məcəllənin 1-ci bəndində göstərilmişdir ki, hər bir hüquqi cəmiyyətdə vəkil mühüm bir rola malikdir. Onun vəzifəsi öz peşə borcunu qanun çərçivəsində vicdanla yerinə yetirməklə məhdudlaşmır. Vəkil hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi etibar edilmiş şəxsin maraqlarını bütünlüklə qorunması məqsədilə hərəkət etməli, təmsil etdiyi şəxsi məhkəmədə müdafiə etməklə kifayətlənməməli və ona lazım olan məsləhətləri verməklə hüquqi yardımını həyata keçirməlidir.

Məcəllədə qeyd edilmişdir ki, vəkilin üzərinə götürdüyü vəzifələrin müxtəlif olması səbəbi ilə istənilən təzyiqdən, xüsusilə öz mənfəətləri və kənar amillərdən ibarət olan təzyiqlərdən təmizlənmiş tam müstəqilliyə sahib olmalıdır. Vəkillə müştəri arasında etimad o halda yarana bilər ki, vəkilin səmimiyyətinə, dürüstlüyünə və vicdanlılığına heç bir şübhə olmasın. Həmçinin, vəkilin peşə sirrini qoruması vəkilin həm haqqı, həm də başlıca və əsas vəzifəsi olması **və sirr olmadığı yerdə etimadında ola bilmədiyi** öz əksini tapmışdır. **Bundan başqa Məcəlləyə əsasən ədalət mühakiməsinin bir iştirakçısı kimi vəkil peşə fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq onun müstəqilliyinin təmin olunması ilə bağlı vəkilin bəzi fəaliyyət növləri ilə məşğul olmasının bir araya sığmayan fəaliyyət kimi qəbul edilir.** Vəkil qanuni və peşə qaydalarına uyğun olmaqla müvəkkilinin mənfəətinin öz şəxsi mənfəətləri, digər həmkarlarının mənfəətləri və ya ümumi olaraq vəkil peşəsinin mənfəətlərindən ən yaxşı şəkildə müdafiə etmək məcburiyyətindədir.

Məcəllə və Əsasnamə arasında müəyyən oxşar və fərqli cəhətlər olsa da, demək olar ki, hər iki akt ümumi olaraq aşağıdakıları təmin edir.

Qanun aliliyinə hörmət;

Müvəkkilə sədaqət;

Vəkillərin müstəqilliyinin təmin edilməsi;

Peşə sirrinin qorunması;

Vəkillərin arasında ixtilafların qarşısının alınması;

Bütün şəxslərə qarşı mədəni davranış;

Həyata keçirilən hüquqi yardımın keyfiyyətinin təmin edilməsi;

Vəkil peşə borcunu yerinə yetirərkən tam müstəqil olmalıdır. Onun müstəqilliyi həm iqtisadi, həm siyasi cəhətdən təmin olunmalıdır. Cəmiyyətdə nüfuzə malik olmaq istəyən vəkil öz müvəkillindən asılı olmayaraq müstəqilliyini qorunmalıdır. Göstərilən hüquqi yardımın keyfiyyətini təmin etmək onun müstəqilliyi ilə sıx əlaqədardır. Yəni müstəqillik olmayan yerdə keyfiyyətli hüquqi yardımdan söhbət belə gedə bilməz.

Ən vacib amillərdən biri peşə sirrinin qorunmasıdır. SIRR olmadığı yerdə hər hansı bir etimaddan söhbət belə gedə bilməz. Vəkil tərəfindən peşə sirrinin qorunması onun vəzifəsi olduğu halda bu sirrin qorunması müvəkkilin haqqıdır. Vəkil peşə fəaliyyəti ilə əlaqədar ona məlum olan məlumatları sIRR kimi qorunmalı və bundan digər məqsədlər üçün istifadə etməməlidir.

Manafeləri arasında ziddiyyətləri olan iki ayrı şəxslərə vəkil hüquqi yardım həyata keçirə bilməz. Ayrı-ayrı şəxslərə hüquqi yardım göstərən vəkil sonradan onların mənafeləri arasında ziddiyyət olduğu müəyyən olunarsa, bu zaman vəkil həmin şəxslərdən heç birinə hüquqi yardım göstərməməlidir. Yəni, vəkil peşə fəaliyyəti ilə əlaqədar hər ikisi barəsində kifayət qədər məlumatlı olduğu halda bundan digərinə qarşı istifadə edilməsi nəinki vəkilin müstəqilliyinə kölgə salır, bu, həm də vəkillik fəaliyyətinə tamamilə ziddir. Yaxşı olar ki, bunun səbəbi bütün tərəflərə vəkil tərəfindən izah olunsun. Əks halda, bu, vəkilin cəmiyyət arasında nüfuzuna da mənfə təsir göstərmiş olar.

Vəkilin peşə fəaliyyətinin həyata keçirilməsində əsas amillərdən biri də müvəkkilə sədaqətli olmasıdır. Vəkilin sədaqəti heç kim tərəfindən şübhə doğurmamalı və daha doğrusu bu, hər hansı bir şübhədən üstün olmalıdır. Hüquqi yardım alan şəxs öz doğmalarına açdı bildiyi və yaxud açdı bilmədiyi sirri vəkillə bölüşməsi bu sədaqətdən xəbər verir.

Bundan başqa qeyd etmək istərdim ki, Əsasnamə ilə Məcəllə arasında bir çox fərqli müddəalar mövcuddur. Bura şəxsi reklama, vəkillə müvəkkil arasında bağlanmış müqaviləyə, bir üzv dövlətin vəkilinin digər üzv dövlətin məhkəməsində və orqan qarşısında iştirak etməsinə, sübutların məhkəməyə təqdim edilməsinə, vəkili müştəri ilə tanış edən şəxslə münasibətlərinə dair, digər vəkillər kollegiyasının qaydalarına hörmət edilməsinə, peşə məsuliyyətinin sığorta edilməsinə dair müddəalar daxildir.

Qeyd edilən prinsiplərdən biri vəkil tərəfindən şəxsi reklamın həyata keçirilməsinin qadağan olunmasıdır. Məcəllənin 2.6-cı maddəsində qeyd edilmişdir ki, vəkil qadağan olunmuş yerdə özü

və başqaları vasitəsilə heç bir şəxsi reklamı həyata keçirə bilməz və yalnız üzvü olduğu birliyin davranışlarının mümkün bildiyi ölçü həddində şəxsi reklam verə bilər və ya verdirə bilər. Göründüyü kimi vəkil tərəfindən reklamın həyata keçirilməsi birbaşa qadağan edilməmiş və bunun tənzimlənməsi vəkillər kollegiyalarının öhdəsinə buraxılmışdır. Yəni vəkil qurumları bu qaydaları özləri müəyyən etməlidirlər. Bəzən bizdə də vəkil tərəfindən şəxsi reklamın həyata keçirilməsi birmənalı qarşılanmır. Bəzi həmkarlar bunu normal qarşılasa da, əksəriyyət buna mənfi münasibət bəsləyir. Düzdür, Əsasnamədə bunu tənzimləyən normalar mövcud olmasa da, ilk növbədə vəkil üçün şəxsi reklamın qadağası daha çox mənəvi bir qadağa olmalıdır.

Belə ki, reklam əsasən kommersiya nöqtəyi nəzərdən geniş istifadə olunur. Bir qayda olaraq reklam insanların hər hansı bir məhsulu almasına, xidmətdən istifadəsinə təsir etməkdə istifadə olunan məlumatlandırma vasitəsidir. Sosial reklamlar istisna olmaqla, reklam əsasən kommersiya xarakteri daşdığından vəkillər reklamdan çəkinməlidirlər. Vəkillər tərəfindən reklamın həyata keçirilməsi onun nüfuzuna mənfi təsir göstərmiş olar. Qeyd etmək olar ki, bu, vəkil tərəfindən reklamın süni olaraq həyata keçirilməsinə aiddir və onun peşə fəaliyyətinin aktiv həyata keçirilməsinə mane olmamalıdır. Hüquqi yardıma ehtiyacı olan şəxslərin vəkili onları peşəkarlığına və digər keyfiyyətlərinə görə seçməlidir. Yəni, vəkil özü müştəri axtarışına çıxmamalıdır. Digər yollarla, yəni kütləvi informasiya vasitələrində populist çıxışlar etməklə, iş yerini, ünvanını, telefon nömrəsini elan etməklə hüquqi yardımın təklif olunması vəkilin nüfuzuna mənfi təsir göstərir. Həmçinin, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində xidmətləri olan vəkil məhkəmədə və digər hər hansı bir auditoriyada çıxış edərkən bunu reklam üzərində qurmamalı, öz peşə borcunu reklam olunmadan layiqincə həyata keçirməlidir. Avropa İnsan Haqları Məhkəməsi Casado Cocav Spainor işi üzrə 24.02.1994-cü il tarixli qərarında göstərmişdir ki, reklam təklif olunan məhsullar və xidmətlər haqqında məlumatlardan ibarətdir. Buna baxmayaraq, bəzi hallarda bu, xüsusilə qeyri-sağlam reklam rəqabətinin qarşısının alınması məqsədilə məhdudlaşdırıla bilər. Bu şərtlər daxilində obyektiv və həqiqi reklamda digər insanların hüquqlarına hörmət məqsədilə xüsusi şəkildə müəyyən olunmuş fəaliyyət növlərinə, peşə fəaliyyətlərinə məhdudiyətlər qoyula bilər.

Amerika Birləşmiş Ştatlarının əksər ştatlarında vəkillər tərəfindən reklamın tövsiyyə edilməməsinə dair normalar mövcuddur. İnternet saytlarında bu yaxınlarda maraqlı bir məlumatla tanış oldum. Amerikada fəaliyyət göstərən vəkillərdən biri kibrit qutusunun üzərində telefon nömrəsi göstərilməklə aşağıdakı məzmununda reklam yerləşdirmişdir. "Əgər sizin yardıma ehtiyacınız varsa, bu, artıq sizdə var". Belə bir məzmununda reklamın kibrit qutusu üzərində yerləşdirilməsi vəkilin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmasına səbəb olmuşdur.

Qonşu Rusiyada vəkil tərəfindən reklamın həyata keçirilməsi Vəkillərin Peşə Etikasına Məcəlləsi ilə tənzimlənir. Belə ki, Rusiya Federasiyası Vəkillərin Federal Palatası tərəfindən qəbul olunmuş Vəkillərin Peşə Etikasına Məcəlləsinin 17-ci maddəsində vəkil və onun təhsili barədə məlumatlar aşağıda göstərilən məlumatlar istisna olmaqla verilməlidir.

- Vəkilin qiymətləndirilməsi, xarakteristikası

- vəkilin işi ilə əlaqədar digər şəxslərin fikirləri

- digər vəkillərlə müqayisə edilməsi və digər vəkillərin tənqidi

- etimad göstərən şəxsləri çaşıdırma bilən və onlara əsassız ümid verə bilən müraciətləri və eyhamları Həmçinin, həmin maddədə qeyd edilmişdir ki, vəkilin xəbəri olmadan fəaliyyəti barədə bu tələblərə cavab verməyən məlumat yayıldıqda, o bu barədə şuraya məlumat verməlidir.

Qardaş Türkiyə Respublikasında da vəkillərin reklamı qanunla və vəkillərin reklamı haqqında qaydalarla tənzimlənir. Belə ki, Türkiyə Respublikasının "Vəkillik fəaliyyət haqqında" qanununun 55-ci maddəsinə görə vəkillərin iş əldə etmək üçün reklam sayıla bilən hər hansı bir təşəbbüsdə və hərəkətdə olmaları qadağandır. **Vəkil yalnız öz ünvanını göstərərək digər reklama yol verə bilməz.** Həmçinin, vəkil tərəfindən iş əldə etmək üçün reklamın həyata keçirilməsinin qarşısının alınması məqsədilə vəkillərin reklam qadağasına dair qaydalar qəbul edilmişdir.

Fərqli müddəalardan biri olan müqavilənin bağlanması qaydası və ümumi şərtləri Əsasnamədə əksini tapmasa da, bu, "Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti" haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

ilə tənzimlənir. Avropa Vəkillərinin Davranış qaydaları haqqında Məcəllənin 3.3-cü maddəsində qeyd edilmişdir ki, müqavilə vəkillə müvəkkil arasında müvəkkili maraqlandıran bir işin başa çatmasından əvvəl bağlanır. Bu müqavilə ilə müvəkkil iddia nəticəsinin bir hissəsini vəkilə ödəməyi öhdəsinə götürür. Bu, pul, bir mal və ya qiymətli əşya ola bilər. Məcəllənin 3.4-cü maddəsinə əsasən vəkil xərcinin tələb olunmasıyla bağlı müvəkkilinə məlumat verməli və məbləğ əqlabatən məbləğə uyğun olmalıdır. Göründüyü kimi, Əsasnamədə buna dair heç bir müddəa mövcud deyildir və vəkilin göstərdiyi hüquqi yardıma görə ödənişin natura şəklində həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmamışdır. Belə hesab edirəm ki, müqavilənin bağlanması qaydası qanunda nəzərdə tutulduğundan həmin müddəanın Əsasnamə ilə tənzimlənməsinə ehtiyac da yoxdur. Belə ki, "Vəkil və vəkillik fəaliyyəti" haqqında qanunun 19-cu maddəsinə əsasən vəkil tərəfindən göstərilən hüquqi yardımın haqqının ödənilməsi vəkillik fəaliyyətinin fərdi qaydada və ya Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun vəkil (vəkillər) tərəfindən yaradılmış vəkil qurumlarının tərkibində həyata keçirilməsi nəzərə alınmaqla, tərəflər arasında bağlanmış müqavilə əsasında həyata keçirilir. Həmçinin, həmin maddənin tələblərinə əsasən, vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün yaradılmış qurumun əməkdaşı olan vəkilin və ya fərdi qaydada fəaliyyət göstərən vəkilin qonorarının məbləği vəkilin yardımından istifadə edən şəxs və onu vəkil yardımını ilə təmin edən qurum və ya fərdi qaydada fəaliyyət göstərən vəkil arasında bağlanmış, göstərilən yardımın və qonorarın məbləğini və şərtlərini əks etdirən müqavilə əsasında ödənilməlidir. Vəkilin bağladığı müqaviləyə görə aldığı qonorarın pulla yanaşı mal və ya qiymətli əşya ilə ödənilməsi onun peşə fəaliyyəti ilə uyğunsuzluq təşkil edir. Bu daha çox vəkilin peşə fəaliyyətini sahibkarlıq fəaliyyəti ilə yanaşı edir.

Digər bir fərq, məcəllədə vəkillik fəaliyyəti ilə bir araya sığmayan işlərin əksini tapmasıdır. Məcəllənin 2.5.1-ci bəndinə əsasən, vəkil fəaliyyəti zamanı ona lazım olan müstəqilliyini təmin etmək və ədalət mexanizminin fəaliyyətinə, vəzifəsinə uyğun bir şəkildə iştirak etmək üçün bəzi peşə və ya vəzifələrin icrası vəkil peşəsiylə uyğunlaşmır. Öz fəaliyyətini başqa bir üzv dövlətin məhkəmələri və ya rəsmi orqanlarında davam etdirən vəkil həmin üzv dövlətdəki peşəsinə uyğun gəlməyən işləri tənzimləyən qaydalara riayət etməlidir. Öz dövləti xaricində hər üzv dövlətdə yerləşən vəkil peşə xaricində kommersiya və ya digər başqa fəaliyyətlə məşğul olmaq istədiyi təqdirdə yerləşdiyi üzv dövlətin vəkilləri üçün tətbiq olunan qaydalara da riayət etməlidir. Lakin burada konkret olaraq hansı fəaliyyət növlərinin vəkillik fəaliyyəti ilə bir araya sığmayan fəaliyyət hesab edilməsi göstərilməmişdir.

Məcəllə ilə Əsasnamə arasında fəqli cəhətin biri də Məcəllədə peşə məsuliyyətinin sığortasıdır. Məcəllənin 3.9-cü maddəsində peşə məsuliyyətinin sığortalanmasını əhatə edir. Həmin maddəyə əsasən vəkilin peşə fəaliyyəti ilə əlaqədar qarşıya çıxan risk xüsusiyyətləri və ölçülərinə müənasib surətdə nəzərə alınmaqla sığortalanmalıdır. Sığortaya dair maraqlı müddəalardan biri 3.9.2.4-cü maddədə nəzərdə tutulmuşdur. Qeyd edilən maddəyə əsasən, sığortalana bilməyən vəkil bu sığortanın yoxluğu səbəbi ilə zərər vermə riski altına düşən müvəkillərini məlumatlandırmaq üçün müvafiq tədbirlər görməlidir. Sığortaya dair müddəalara Əsasnamədə rast gəlinməsə də, bu, "Vəkillər və vəkillik" haqqında qanunu ilə tənzimlənir. Həmin qanunun 16-cı maddəsində vəkilin peşə məsuliyyətinin sığortası bir vəzifə kimi nəzərdə tutulmuşdur. Həmin maddəyə əsasən, vəkilin qanun pozuntusuna yol verməsi nəticəsində müdafiə edilən və yaxud təmsil edilən şəxsin əmlakına bilavasitə zərər dəyərsə, buna vəkil maddi məsuliyyət daşıyır. Müdafiə edilən və ya təmsil edilən şəxslər qarşısındakı məsuliyyətinə zəmanət vermək məqsədi ilə vəkillərin sığorta bank hesabı yaradılır. Hər bir vəkil hər ay həmin hesaba aylıq gəlirinin 2 faizini keçirir. Hər hansı vəkil tərəfindən vurulmuş ziyanın ödənilməsi üçün onun vəsaiti kifayət etmədikdə, məhkəmə qərarına əsasən vəkillərin sığorta bank hesabı vəsaitindən istifadə edilir. Belə hallarda Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyəti Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada sığorta bank hesabından ödənilmiş vəsaiti ziyan vurmuş vəkildən tələb etməlidir. Fərqli müddəalardan biri ondan ibarətdir ki, bir üzv dövlətin məhkəmə qarşısına çıxan və ya bu orqan qarşısında bir iddiada iştirak edən vəkilin həmin üzv dövlətin peşə qaydalarına riayət

etməsidir. Məcəllənin 4.1-ci maddəsinə əsasən bir üzv dövlətin məhkəmə orqanının qarşısına çıxan və ya bir orqan qarşısında bir iddiada iştirak edən vəkil həmin üzv dövlətin peşə qaydalarına riayət etməlidir. Buna oxşar müddəalardan biri də 2.4-cü bəndində öz əksini tapmışdır. Həmin bəndə əsasən bir üzv dövlətin vəkili hüquqi fəaliyyət göstərəcəyi dövlətin vəkillər kollegiyasının peşə qaydalarına riayət etmək məcburiyyətində qala bilər.

Bundan başqa, fərqli müddələrdən biri prosessual qanunvericiliyə xas olan müddələrin Məcəllədə yer almasıdır. Bildiyimiz kimi sübutların məhkəməyə təqdim olunması prosessual məcəllələrlə tənzimlənir. Lakin yerli qanunvericilikdən fərqli olaraq Məcəllədə buna dair müddələrə yer verilmişdir. Məcəllənin 4.2-ci maddəsinə əsasən, vəkil məhkəmə proseslərində hər zaman şəxsi prinsiplərə riayət etməlidir. Əvvəlcədən qarşı tərəfin vəkili xəbərdar etmədən bir iddia predmetiylə bağlı olaraq hakimlə təmas qura bilməz. Müvafiq bir zamanda qarşı tərəfin vəkilinə təqdim etmədən heç bir sənədi, qeydi və ya digər sənədi hakimə təqdim edə bilməz.

Həmçinin, fərqli müddələrdən biri Məcəllədə vəkili müştəri ilə tanış edən şəxslərin hər hansı bir komissiyon haqq və mükafat almasının qadağan olunmasıdır. Məcəllənin 5.4.1-ci maddəsinə qeyd edilmişdir ki, vəkil bir həmkarı və ya üçüncü şəxs vasitəsilə əlaqə saxladığı bir müvəkkili tövsiyələrlə istiqamətləndirilməsinin əvəzi olaraq bir məvacib, komissiyon və ya digər maddi qarşılıq tələb edə bilməz və qəbul edə bilməz. Bununla bağlı Əsasnamədə heç bir müddə mövcud olmasa da, buna dair oxşar müddə qanunda öz əksini tapmışdır. "Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti" haqqında Qanunun 7-ci maddəsinə əsasən məhkəmə, istintaq, təhqiqat və digər dövlət orqanlarının işçilərinin vəkil ilə hüquqi yardım göstərilən şəxs arasında hüquqi yardım göstərməklə əlaqədar vasitəçiliyinə yol verilmir. Qanun, ümumiyyətlə, həmin bənddə sadalanan şəxslərin vasitəçilik etməsini qadağan etsə də, Məcəllədə belə bir qadağa nəzərdə tutulmamış, yalnız tutduğu mövqeyindən asılı olmayaraq vasitəçiliyə görə hər hansı bir haqqın alınması qadağan edilmişdir. Yəni, belə bir nəticəyə gəlmək olur ki, vasitəçilik etmək olar, lakin buna görə haqq almaq olmaz.

Yuxarıda sadalanan müddələrlə yanaşı Məcəllədə kifayət qədər maraqlı olan digər müddələr də öz əksini tapmışdır. Bu sıraya hakimə hörmət, əsassız və yanlış məlumatlar, peşə həmrəyliyi, vəkillər və müxtəlif dövlətlər arasında konflikt, vəkillərarası informasiya mübadiləsi, qarşı tərəflə əlaqə, vəkilin dəyişdirilməsi, maddi məsuliyyət, gənc vəkillərin yetişdirilməsi, üzv dövlətin vəkilləri arasında ixtilafərlə dair müddələri də daxil etmək olar. Belə hesab edirəm ki, Avropa Vəkillərinin Davranış Məcəlləsinin vəkil həmkarlarını tərəfindən geniş müzakirəsinə ehtiyacı vardır. Həmin müzakirələr nəticəsində gələcəkdə məqsədmüvafiq olan müddələrin "Vəkillərin davranış qaydaları haqqında" Əsasnaməyə əlavə edilməsi müsbət addım olardı.

İnanıram ki, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən vəkillər Əsasnamənin tələblərini dönmədən yerinə yetirməklə sivil dünyanın bir parçası olan vətənimiz Azərbaycanda vəkilliyin daha da inkişafına xidmət göstərəcəklər.